

BUDAPESTI
ÉPÍTÉSZETI SZEMLE

SZERKESZTI: BOBULA JÁNOS.

ELŐFIZETÉS:

Egész évré 16 korona. — Félévré 8 korona.

SZERKESZTŐSÉG: BUDAPEST, VIII., JÓZSEF-KÖRÚT 31/b.

Kéziratokat vissza nem küldünk.

Megjelen havonta 2-szer és pedig a hónap 30-ka vagy reá következő 3-ka; — 15-ke vagy 18-ka közötti napokon.

Hirdetések felvételnek a szerkesztőségben

VIII., JÓZSEF-KÖRÚT 31/b.

Egyes füzet 70 fillér és kapható: TAKÁCS BÉLA, Budapest VI., András-v-út 57. szám és LINDNER PAULA, Budapest VIII., Rákócy-tér 19. szám a. dohánytözséjében.

CSALÁDI HÁZAK.

V₂. Nem tagadhatja senki, hogy a családi házak létesítése fontos közgazdasági cselekedet, a mely kiváló módon befolyásolja a társadalom minden rétegét; haza rögéhez köti az embereket, a kik a z u t á n lelkesedéssel elmondják a költővel, hogy «itt élni és halni kell!»

Családi házak közgazdasági fontosságát a művelt nemzetek régen belátták és azért különös gonddal és rendszeresen működtek azok létesítésén, kiváltképen anagy városok környezetén, mert ezeken a helyeken leginkább van szükség már közegészségi tekintetknél fogva is az ilyen házakra.

Nálunk is belátták az emberek a családi házak fontos jellegét és szintén hozzáfogtak azok létesítéséhez; csak hogy, sajnos, nem a legszerencsésebben.

Legelső ilyen kísérlet volt, az úgynevezett Tisztviselői telepen épített családi házak csoportja, a melynek életbeléptetése, a főváros áldozatkészsége mellett, elég jó alapon kezdődött szerveztetni. Azonban kitarítás, türelem, és őszinte bizalom hiányában az eredeti terv elposványosodott és nem létesült az, a minek kellett volna létesülnie: nem lett családi házak kolóniája, hanem lett spekulacionális telep, a melyen, a főváros által négyzetölét 50 krjával átengedett telkeket 30—40 frtjával árúba bocsájtották.

Ez az üzleteskedés mindjárt a kezdetnél volt meg, a mikor az olcsó áron megvett telek birtokosainak a legnagyobb része, kivonta magát, lekötetelezése dacára, az építkezés alól és így az összességet megbénította.

Nem úgy cselekedtek, mint a külföldön:

hogy a családi házak építői legelső sorban az általánosságot érintő, közös dolgokat hozzák rendbe: mint pl. az utakat, világítást, az építéshez szükséges összegek beszerzését stb. így biztosítván az egésznek az előnyeit; hanem a telepések legnagyobb része spekulált és léleknyugalommal nézte, az építkezésre magát elszánt, kis csoport keserves vergődését, a melyet úttörőjeként tekintette jövődöbeli telek és ház spekulációinak.

A tisztviselői telep illetén alakulása, az eredetileg hangoztatott családi házak eszméjét úgy felfelé, mint lefelé kompromitálta s az érdekelt közönségünk megbízhatatlansága, a különben üdvös eszme iránti, minden bizalomtól megfosztotta úgy az egyeseket, valamint a pénzüzeteket és a vállalkozókat.

Évek múltak és többé senki sem gondolt a családi házak építésére, pedig az építés fővárosunkban a legnagyobb lendületnek örvendett. De a szükség mégis újra napfényre hozta az eszmét, noha más alakzatban.

A tisztviselői telep céltévesztett kísérletezése után nem mutatkozott remény arra nézve, hogy az eszmét társadalmi — a legjobb — úton meg lehessen valósítani.

Igy jöttek, szükségtől sarkalva, az egyes nagyobb gyárak és a magyar államvasutak vezetői arra a gondolatra, hogy alkalmazottjaik számára lakásokat építsenek. Ez az intézkedés kielégíti ugyan a szükségleteket, de messzi áll attól az ideális céltől, hogy az illetőnek saját otthona legyen, a mely otthon csak a családi házak bírhatásával biztosíthat magának és övéinek.

Legutóbbi időben — néhány évvel ezelőtt — neki bátorodtak az emberek megint, hogy ezért az eszméért sikra szálljanak és az ideális célt megkíséreljék elérni. De sajnos, megint nem a szükséges tervszerűséggel és előrelátással.

Az újabb keletű mozgalomnál az volt a legnagyobb hiba, hogy a város minden zugában keletkezett egy-egy családi házakat építő társulat — a papíron; és ez a fantom ma is kísértésként ámtja első sorban maga-magát, és azután a közönséget, meghiusítván így az ideális cél elérését. A másik általános baj az volt, hogyha a közhasznú és üdvös mozgalom vezetői, működésüknél némi elvi eredményeket értek el, kölcsönös tisztelet és a szükséges becsület feltételezése és megtalálhatása hiányában összekülönböztek és magát a célt egészen ignorálva, vad szenvedélyeiknek és kapzsi anyagiságuknak hódoltak.

Ezekhez az általános hibákhoz hozzájárult azután az a körülmény, hogy a gyakorlati életbe átvitt némely eredmények rosz kimenetelűek voltak és így az üdvös eszmét megint csak kompromitálták mindenfelé.

Itt első sorban áll az úgynevezett rákos-keresztúri határban lévő «Munkás-Otthon.»

Őszintén bevalljuk ma is úgy, mint évekkel ezelőtt, hogy erre a Munkás Otthon telepre szükség nem volt; de legkevésbé volt megengedhető az, hogy a kormány ebbe a telepbe egy millió forintot beleverjen, — hogy a vállalkozók révén egy uzsora pénzintézet üzletet csinálhasson.

Magában véve, az a gondolat, hogy pl. a Ganzgyári munkás rákos-keresztúri határba járkaljon minden nap korán reggel és későn este, — nemcsak bizar, de állandó jellegűleg, egyenesen kivihetetlen. Ez a hangoztatott állításunk valónak is bizonyult, mert a szóban forgó telep minden más talán, de nem munkás háztelep. Nem vagyunk mi Brüsszel, London, vagy más nagy város! Tessék elhinni, hogy a mi munkásaink még 100 évig is elférnek jól, egészségesen és olcsón a József- és a Ferencvárosi kis viskóinkban.

No, de se baj, mondják; ha nem is munkás telep a rákos-keresztúri bank expozitúra, mégis más emberek találtak itt otthont. Nézzük meg milyent.

«Nagy veszedelem fenyegeti,» írják róla;

«mert építés-rendőri és közegészségügyi vizsgálatot tartottak és hivatalosan megállapították, hogy «az ottlakás az egészségre fölötte veszedelmes, a minek következése végre is az lesz, hogy a kormány (a mely 1 millió forintnyi összeggel segítette létesíteni a telepet) az ilyen állapotba kénytelen a további ottlakást betiltani. Az összes házakban az egészség komoly veszélyeztetése nélkül lakni nem lehet és az összes lakók, 380 család kitelepítése mulhatlanul szükségessé vált. A szorongatott emberek ebben a sanyarú helyzetben a kormányhoz fordultak segélyért már azért is, mert ez a telep a kormány szubvenciójával és a kormány kiküldötteinnek ellenőrzése mellett jött létre».

E szomorú és a legsujtóbb módon elítélendő tények mellett most előállottak a «boldog» telepesek és hirdetik a világba, hogy «későn ébredtek annak tudatára, hogy a humanizmus leple alatt lelketlen kufárok kifosztották őket, és csak most látták, hogy mennyire be vannak csapva. Nagy összegű követelésekkel állanak szemben, melyeket nem tudnak kiegyenlíteni s kénytelenek legközelebb csődöt kérni maguk ellen.»

Nos, pénzügyminister úr, mit szól ön ehhez? Sajnáljuk, hogy nekünk volt igazunk, a mikor önt óva intettük: ne adja az ország pénzét erre a céltalan dologra. Nem hallgatott reánk és tévedett úgy, mint máskor is tévedett, a mikor műszaki figyelmeztetésünk dacára valótlán információk után indult. Emberi dolog ugyan tévedni; de a mellett soha sem szabad másnak a becsületét megtámadnunk, ha már anyagi érdekét meg is károsítottuk.

Igy tehát a kormány támogatása mellett létesített eme újabb családi házak ügye szomorú fiaskóval végződött. Feletté napirendre térhetünk. Pályafutása megérdemelt véget ért.

A nagy közönségnek azonban oka van más, még be nem végzett családi házak mozgalmi miatt is bizalmatlannak lenni. Ilyenek egyike a «Pest Szt. István» családi házak egyesülete, a mely évek óta sem kimúlni, sem életre ébredni nem bír.

Ez volt egyike azoknak az egyesületeknek, mely rendszeres működése által leginkább nyújtott reményt arra, hogy a családi házak tekintetében az ideális célt el fogja érni. Sok tagja — több mint 400 — és a pénzbeszerzésre elvi megállapo-

dása volt egy szolid pénzintézettel. De mikor már a kiviteli munkák küszöbén volt, előállottak a kufárok és követelték a telekárak felemelését egyrészt, és 60 ezer forint borraivalót másrészt; a mikor pedig nem akadt olyan bolond, aki a 60 ezer forintot megadta volna nekik, akkor vakmerően kijelentették, hogy szétrobbantják a családi házak egyesületét, ha az 60 ezer forintot nem kapják meg. A szétrobbantás eddig ugyan nem sikerült még, de a kormány helyesen cselekedne, ha a nála 2 év óta fekvő ügyet végre úgy elintézné, hogy a szegény emberek befizetett 100,000 frtjukat és a dologra kiadott összegeiket el ne veszítsék, a mi bekövetkezne, ha a kormány a 60 ezer forintos kufárokra hallgatna.

A «Pest. Szt. István» ügye tehát még a kezdet stádiumában van és tőszomszédságában terveznek már az emberek Gróf «Batthyány Lajos» telep cím alatt, más családi házak telepét ugyanazon telektulajdonosokkal. De még ez sem elég; hanem a vasútasok külön családi házak telepet terveznek; a rendőrségi tisztviselők szintén külön telepet hirdetnek, — még számos más telep mellett.

Már most tisztelettel kérdezzük: ki fog szoba állani olyan közönséggel, a mely garas nélkül ennyi családi ház telepet akar létrehozni? Hisz ezt nem lehet olyan komolyan venni s így csak kom-

promitáljuk az üdvös eszmét és annak keresztülvitelét lehetetlenné tesszük. A külföldi emberek úgy sem akarnak miniket a közgazdaság terén komoly számba venni. Hát az ilyen telepi handabandák után, hogy az ördögbe is vehetnének minket komolyan?!

Sajnálattal konstatáljuk, hogy a családi házak ügye nálunk jelenleg egészen diszkreditálva van. Vajjon más véleményen lesznek-e a komoly emberek felőle jövőben? nem tudjuk. De azt biztosan állíthatjuk, hogy addig semmiesetre sem számíthatunk meghallgatásra és eredményre, a míg más irányzatot nem fogunk követni; a míg a külföldi példák után nem fogunk eljárni.

A családi házak ügye csak akkor vehető komoly megbíralás alá, ha

a) kellő számú családi ház egy bizonyos területen rendszeresen épül;

b) ha minden kufárkodási haszonlesés ki lesz zárva;

c) ha az összeseknek érdekei előre biztosíthatnak;

d) ha a családi házak városi jelleggel bírnak és szolid módon építtetnek;

e) ha végre az építkezéshez szükséges törlesztési kölcsönök előre biztosíthatnak.

Mindezek hiányában a családi házak ügye, a levelegőben szétpattanó szappanbuborék, — a minőt már tényleg sokat láttunk.

TAVASZI NEMZETKÖZI KIALLITÁS.

Irta: KOMÓCSY JÓZSEFNÉ.

A közönség mindenek fölött szereti a szokatlant, a kuriózumok szenzációját.

Ezen hajlamának kedvez a tavaszi nemzetközi kiállítás, mely bemutatja a másfél év előtt elhunyt GIOVANNI SEGANTINI-nek, az osztrák földön született, de magát olasznak valló, híres festőművésznek kollektív műveit.

A modern festészet axiomája: mellőzni a tradíciót számtalan nemzedékek és korcsakok vállvetett törekvésének kipróbált szellemi vívmányait és csak azt ismerni el jogosultnak a mit egy emberélet, az egyed önjeléből bír létre hozni.

Hát ez imponálóan hangzik. De miután sehol inkább, mint épen a művészet terén érvényben tartja magát a közmondás,

hogy már semmisen új a nap alatt és nagyon bajos, sőt majdnem lehetetlen olyan fogásokat produkálni, a minek a jelenben, vagy a múltban ne akadnának példájára: az ily módon értelmezett eredetiséget forszírozó művész tehát kénytelen átlépni saját művészetének természetes korlátait, hogy idegen területen kutasson a hatás eszközei után.

SEGANTINI a szenvedélyes egyéniségek fanatizmusával vetette magát erre a föladatra. Elvonult az engadini havasok zord magányába és egy zord anachoréta önkínzó szívósságával ostromolta a természetet, hogy mások által eddig el nem ért megnyilatkozásra bírja.

Es mi lett az eredmény?